

Clausewitz, Karl Philipp Gottlieb von (1873), About War; Book I-On the Nature of War, In <http://www.clausewitz.com/CWZHOME/VomKriege2/BK1ch01.html>

Clinton kampány – Ending the War in Iraq, In <http://www.hillaryclinton.com/issues/iraq/>
Dehghanpisheh, Babak és Thomas, Evan, Scions of the Surge, Newsweek, 15 March 2008. In <http://www.newsweek.com/id/123475/output/print>

GlobalSecurity.org (2003), Abizaid Says Coalition Is Facing Guerrilla Warfare in Iraq, In <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iraq/2003/07/iraq-030716-usia01.htm>

* McCain kampány – Strategy for Victory in Iraq, In <http://www.johnmccain.com/Informing/Issues/fdeb03a7-30b0-4ece-8e34-4c7ea83f11d8.htm>

MNF-I 07 March 2007, In http://www.mnf-iraq.com/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=16

Obama kampány – Plan for Ending the War in Iraq, In <http://www.barackobama.com/issues/iraq/>
Packer, George, The Lessons of Tal Afar; The New Yorker, 10 April 2006, In http://www.newyorker.com/archive/2006/04/10/060410fa_fact2

Robert H. Reid, US Death Toll in Iraq War Hits 4,000, Associated Press, 23 Mar 2008, In <http://ap.google.com/article/ALeqM5gkx-3oYefwuWKCusr2jrojs98w8wD8VJJGMG0>

Sanchez, Ricardo S. LTJ (RET), Military Reporters and Editors Luncheon Address Washington D.C., 12 October 2007, In http://www.militaryreporters.org/sanchez_101207.html

Santora, Marc, One Year Later, Golden Mosque Is Still in Ruins; The New York Times, 13 February 2007

State (2007), In <http://www.state.gov/t/pa/ei/biog/81479.htm>

Stolberg, Sheryl Gay, Petraeus to Seek to Limit Pause in Pullout to 6 Weeks; The New York Times, 1 March 2008

Woodward, Bob, A támadás terve, Geopen 2004

EURÓPAI UNIÓ: FÖDERÁCIÓ VS. KONFÖDERÁCIÓ? AZ INTEGRÁCIÓS FOLYAMAT, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A LISSZABONI SZERZŐDÉSRE

Jani Péter – Salgó László

„Önmagamban keveset érek, másokkal összevetve érek igazán sokat.”
(Szent Ágoston)

Merre is tart az az Európai Unió, amelynek immáron Magyarország is tagja? Valóban megtorpant az integráció vagy 2007 decemberében Lisszabonban egy reális szerződés került elfogadásra? Most még nem könnyű egyik kérdésre sem választ adni. Annyi bizonyos csupán, hogy főként az Alkotmányszerződés, de a Lisszaboni Szerződés is a szupranacionális szint erősítéséhez járul, járult hozzá, amely – reményünk szerint – elvezet bennünket egy valóban föderális államalakulat, az Európai Egyesült Államok létrejöttéhez.

A föderáció–konföderáció kettőssége a szuverenitás fogalmának fundamentumán alapszik, ezért a két „forma” alaposabb megértéséhez ennek fogalmát kell először körbejárjunk. A szuverenitás és az állam olyan összetartozó fogalmak, amelyek nem képezhetők el egymás nélkül. Ha egy mondattal kellene meghatároznunk, nagy bajban lennénk: kvintesszenciája akként fogható meg, hogy egy adott entitás fölött kiterjed a legfőbb hatalom.

Blanke megfogalmazása szerint a szuverenitás nem más, mint „hatáskörök megállapítására vonatkozó hatáskör” (Takács 2003, 868), Concha Győző pedig találónan úgy fogalmaz, hogy a szuverenitás „az állam uralma önnön akarata fölött” (Gombár–Hankiss–Lengyel–Várnai 1996, 26).

Vagyis a szerzők a szuverenitás és az autoritás kapcsolatát domborítják ki. Márpedig autoritással nem csupán államok, állami intézmények rendelkezhetnek, hanem minden olyan intézmény, amely tagjaira nézve kötelező erejű döntéseket hoz. Természetesen az állam, primátusából következően magához próbálja vonni ezen autoritást, így bizonyos értelemben akkor beszélhetünk államról, ha ezt az elsőbbséget a politikai intézmények képesek számára garantálni. Az autoritásból következik, hogy történetileg a szuverén hatalom egységes és oszthatatlan (Bodin, 1983, 45). Azonban a XX. században, a globalizáció hatására megjelenő integrációs szervezetek új politikai „térstruktúrát” (Gombár 1996, 31) hoztak létre, mely felszínre hozta az ún. új szuverenitást, amely már nem oszthatatlan, hanem funkcionálisan tagolt, értve ez alatt azt, hogy bizonyos funkciók államiak maradnak, mások pedig az integrációs központokhoz kerülnek.

Márpedig így a szuverenitás másik hagyományos eleme, a szabad döntési képesség kérdőjeleződik meg (Trócsányi 2008, 3). Azonban, ha az Európai Unió szemszögéből vizsgáljuk a kérdést, láthatjuk, hogy a korábbi fogalmak alkalmazása hibás útra vezetne minket, ezért a szuverenitás fogalmát az európai integráció viszonyában is meg kell vizsgálnunk.

Ki tekinthető szuverénnek? A tagállamok vagy az Unió? Álláspontunk szerint az Unió szuverenitása a Doehring-féle megosztott szuverenitás (Takács 2003, 899), mely szerint a tagállamok lemondtak szuverenitásuk egy részéről, és azt az EU-ra ruházták. Vagyis bizonyos hatáskörök gyakorlása európai szintre került (Trócsányi 2008, 12). A végső politikai döntés joga azonban a tagállamoknál maradt (Körösi 2004, 159). Ez a folyamat egyébként megfelel Kelsen szuverenitás-fogalmának, aki úgy fogalmaz, hogy az állam szuverenitása „[...] csak saját akaratából korlátozható” (Takács 2003, 606). Jelen esetben pedig erről van szó, erre utalnak az ún. Európa-klauzulák a nemzeti alkotmányokban (pl. a magyar alkotmány 2/A §-a). Az, hogy a hatáskörök egy része európai szintre került, azokat az Unió gyakorolja, tehát ő hozza meg végső soron a kötelező döntéseket.

A kötelező döntések révén egy új jogrendszer jön létre, amely független az állami-politikai döntéshozataltól (Körösi 2004, 156). Az Európai Bíróság elvi élel szögez-

te le az immáron klasszikussá vált *Costa v. ENEL* ügyben hozott ítéletében, hogy „az alapító szerződésekből eredő jog független jogforrás, azt különleges és eredeti természetű miatt nem írhatják felül a tagállami jog semmiféle rendelkezései anélkül, hogy ne fosztanak meg azt a közösségi jogi természetéről” (Takács 2007, 158).

Ennek értelmében tehát a közösségi jog a nemzeti jogrend fölött áll. Új jogrendről pedig csak új államalakulatban beszélhetünk. Ez a kijelentés pedig magával vonja az államkapcsolatok (hiszen nem kérdéses, hogy az EU esetében erről van szó) vizsgálatát.

Roman Herzog szerint az államkapcsolatok, szűkebb értelemben olyan tartós politikai és jogi egyesülések, amelyeknek két fajtája ismert: a föderáció, más néven szövetségi állam, illetve a konföderáció, vagyis államszövetség (Takács 2003, 848). Herzog a föderáció hat ismervét állította föl, melyek közül a legfontosabb az ún. Kompetenz-Kompetenz, mely szerint az tekinthető igazi államnak, amelynek hatásköre van saját hatásköre megállapításához. Emellett felsorolja még a nemzeti egységet, a tagállamok népének egyesítését, az állandósult közös szervek fontosságát, az egység iránti törekvést, és azt, hogy a föderáció közvetlen főhatalommal, vagyis szuverenitással rendelkezik.

Ezzel szemben Riker szerint az államalakulat tekinthető föderatívnak, ahol a kormányzatnak két szintje létezik, és ezen két szintnek egyaránt megvan az a jogosultsága, hogy a másik szint beleszólása nélkül döntsön bizonyos kérdésekben, és ami a legfontosabb, ezen hatáskörének megvannak a mindenkorai garanciái is – rendszerint egy alkotmányban. Egy mondatba sűrítve: a két szint mindegyikének megvan a joga, hogy bizonyos kérdésekben ő hozza meg a végső szót.

Ha a politikai rendszer felől közelítjük meg a kérdést, akkor Riker ún. föderációs skáláját hívhatjuk segítségül, amely sokkal nagyobb teret enged kérdésünk megválaszolásához. A föderációs skálán a két szélsőséget a szuverén, decentralizált, illetve a központosított, centralizált állam adja, amely keretben a föderáció három altípusa: a decentralizált föderáció, a centralizált föderáció, valamint a kettő közötti ún. köztes típusú föderáció található.

Azonban amint tudjuk, az Európai Unió egy olyan merőben egyedi entitás, melyre az évtizedekkel létrejötté előtt felállított elméletek nem húzhatók rá egy az egyben. Így csak akkor kaphatunk választ kérdésünkre, ha a jelenlegi, és a jövőbeli „szerkezetét” vizsgáljuk, melyeket a fenti szempontok szerint elemezve kijelenthessük: föderációval vagy konföderációval állunk szemben.

II. A jelenlegi szabályozás

Az Európai Unióról szóló Maastrichti Szerződés 3. §-a kijelenti, hogy „az Unió egységes intézményi kerettel rendelkezik, amely – a közösségi vívmányokat tiszteletben tartva és továbbfejlesztve – biztosítja a céljai elérése érdekében végzett tevékenységek összhangját és folytonosságát”. Az Unió a legtöbb tekintetben az Európai Közösségek

keretében működő intézményekre és szervekre támaszkodva fejti ki tevékenységét, ezek közül is elsősorban az Európai Tanácsra, Európai Parlamentre, a Tanácsra, a Bizottságra és a Bíróságra.

A Tanács az Unió legfőbb döntéshozó és jogalkotó szerve, melybe a tagállamok egy képviselőt delegálhatnak. A döntéshozatal lehetséges egyhangú szavazással (e szavazási módszer leginkább a második és harmadik pillérben jelentős), illetve minősített többséggel (ezen elv az első pillérben jut szerephez).

A 27 tagú Bizottság az Unió legfőbb döntéshozó és végrehajtó szerve, az Unió „kvázi-kormánya”. Élén az elnök áll, aki amellet, hogy részt vesz az Európai Tanács ülésein, és irányítja a Bizottság munkáját, az Uniót nemzetközi szinten is képviseli. A Bizottság legfőbb feladatai a jogalkotás kezdeményezése, amely leginkább az első pillérben teljesedik ki, illetve a közösségi intézmények által hozott közösségi jogi normák betartatása a tagállamokkal.

A 785 tagú Európai Parlament a tagállamok lakosainak közvetlen képviselétén alapul. A képviselők politikai nézetrendszerek mentén létrejövő európai pártok által létrehozott frakciókban foglalnak helyet. A Parlament szerepe kezdetben kizárólag konzultatív volt, mára azonban „társjogalkotó” szervvé nőtt ki magát.

Az Európai Tanács, amely a tagállamok állam- és kormányfőiből áll, az Unió legfőbb politikai szerve, mely jogszabályokat nem alkot, hanem politikai megállapodásokat hoz tető alá, és stratégiai kérdésekben dönt. E szerv legitimitása ellenben közvetett, tagállami szintről ered.

Az Európai Bíróság feladata a közösségi jog hatékony és egységes érvényesülésének biztosítása, valamint hogy a magánfeleknek bírói jogvédelmet nyújtson a közösségi jog tekintetében közösségi szinten, illetve a tagállamokban.

A fent leírtak ismeretében azt mondhatjuk, hogy az Unió rendelkezik azon intézmények többségével, melyek egy önálló állami lét feltételei. Ellenben e szervek erősen tagállamokhoz kötöttek, vagyis létjogosultságukat többnyire nem a közösségi szintről nyerik el, hanem a tagállamok útján. Ebben hozna változást a Reformszerződés, mely a központi szint befolyását növelné.

III. A Lisszaboni Szerződés

A 2004. május 1-jével 25 tagúra bővülő Európai Unió intézményi reformja elodázhatalanná vált. A fenti intézmények jelenlegi állapotukban nem képesek hosszútávon a hatékony működésre.

Ennek jegyében került föllállításra a Konvent, mely megalkotta a kibővült Unió Alkotmányos Szerződésének tervezetét, melyet a tagállamok képviselői 2004. október 29-én Rómában alá is írtak (Horváth-Ódor 2005, 44). Ezt az egyes tagállamoknak is jóvá kellett volna hagyniuk, Franciaországban és Hollandiában azonban népszavazáson elutasították azt. A föderális, alkotmánnyal és alapjogi chartával rendelkező Európai Unió eszméje veszélybe került.

A helyzetet a német elnökség lendítette ki a holtpontról, melynek eredményeképpen, 2007. december 13-án aláírták az állam- és kormányfők a Lisszaboni Szerződést, mely az Unió Alkotmányszerződésének utódja. Fő erénye, hogy sikerült kompromisszumos megoldást találni az Unió reformjára; megnyitja az utat az intézményi reformok és a szorosabb politikai együttműködés előtt. Igaz, e megállapodás főleg Nagy-Britannia és Lengyelország ellenállásán majdnem megbukott, és hatálybalépése is kérdéses. A tárgyalások téje tulajdonképpen az Európai Unió jövője volt: képes lesz-e megújulni, ezáltal hatékonyabbá, versenyképesebbé, egységesebbé válni.

A megállapodás jelentőségét nem lehet elvitatni, rendelkezései egy életképebb uniót hoznak létre: az elfogadott intézményi változások többsége az Alkotmányszerződésből eredeztethető, ám kimaradtak belőle azon rendelkezések, melyek *expressis verbis* vagy utalva az alkotmányra vonatkoztak. A Szerződés által életre hívott változások az Unió föderális jellegét erősítik, bár némely országok aggályai miatt belekeverültek egyes konföderációra utaló intézmények is.

A federalisztikus jellegét erősítő újítások közül a legfontosabb a két és fél éves mandátumú állandó elnöki tisztség bevezetése. Az elnököt az Európai Tanács, minősített többséggel választaná két és fél évre.

Fő feladata az Európai Tanács működésének elősegítése, valamint az Unió képviselete a közös kül- és biztonságpolitikához tartozó ügyekben (2007. évi CLXVIII. törvény az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról szóló lisszaboni szerződés kihirdetéséről, továbbiakban: 2007. évi CLXVIII. tv.), mellyel az Unió könnyebben ki tudná nyilvánítani véleményét globális kérdésekben. Megjegyzendő, hogy az állandó elnöki tisztség bevezetésével egyidejűleg megmarad a rotációs jellegű soros elnökség is, csak egy elnökségi időtartam 18 hónap lesz, és egyszerre három ország látja majd el a feladatokat. (Itt jegyezzük meg, hogy 2011-től Magyarország Spanyolországgal és Belgiummal közösen tölti be ezt a posztot).

Szintén fontos változás a kettős többség elvének bevezetése a Tanácsban: egy javaslat akkor megy át, ha a tagállamok 55%-a és az uniós népesség 65%-a támogatja.

A Szerződés emellett bevezeti az uniós polgári kezdeményezés intézményét: legalább egymillió (több tagországból származó) uniós állampolgár jogalkotást kezdeményezhet az Európai Bizottságnál, azt kérve, hogy hatáskörén belül terjesszen elő megfelelő javaslatot. Ezzel növekszik a közvetlen demokrácia szerepe az Európai Unióban, csökkentve a benne tapasztalható demokratikus deficitet.

Megemlítendő változás még, hogy a Reformszerződés kiterjeszti az Unió jogi személyiségét: míg a jelenlegi szabályozás értelmében csak az első pillér rendelkezik jogalanyisággal (vagyis az Európai Közösség), a jövőre vonatkozólag a három pillért egy entitásban kívánják egyesíteni, és ezen egységet jogi személyiséggel felruházni. Így az „Európai Közösségek” és az „Európai Unió” összetéveszthetősége megszűnik, az Európai Unió egységes jogalannyá és felépítménnyé válik (Az Európai Parlament Alkotmányügyi Bizottságának jelentése a Lisszaboni Szerződésről, továbbiakban Jelentés), mely egyértelműen a föderáció felé tett lépés.

Ellenben államközi jellegre utaló szabályozással is találkozhatunk: Az állandó elnöki tisztség bevezetésével egyidejűleg megváltozik a külügyi és biztonságpolitikai főképviselő pozíciója is: a főképviselő elnököl a külügyminiszterek tanácsulésain, emellett az Európai Bizottság egyik alelnöke lesz. E szabályozás az eredeti tervekhez képest szűkebb, hiszen a főképviselő eredetileg az Unió külügyminisztere lett volna.

Ezt az elnevezést brit nyomásra elvetették, mint azt is, amely megengedte volna, hogy az Unió a tagállamok beleegyezése nélkül külpolitikai lépéseket tehessen (2007. évi CLXVIII. tv.).

A közösségi együttműködés rendszere a tagállami szuverenitás részbeni átruházásán alapul, ahol természetesen a fő kérdés a szuverenitás átruházásának mértéke. A Római Szerződés 2. és 3. cikke értelmében a Közösség csak az e két cikkben meghatározott keretek között tevékenykedhet, más területekre nem terjed ki a hatásköre (Blutman 2004, 97). Ezzel szemben a Reformszerződés pontosan meghatározza, és három kategóriába osztja az Unió hatásköreit: az Unió kizárólagos hatáskörei, a tagállamokkal megosztott hatáskörök és a tagállamok fellépésének támogatása és kiegészítése (Jelentés, 24). Mindezek alapján azt mondhatjuk, hogy a Lisszaboni Szerződés nem növeli az Unió hatásköreit.

További jelentős eltérés az Alkotmánytervezethez képest, hogy kimaradt belőle az Alapjogi Charta. Ellenben a résztvevő államok egyezsége jutottak, hogy utalni fognak a Chartára, mellyel elismerik annak kötelező jellegét (6. cikk). Írország, Nagy-Britannia és Lengyelország ellenben alkalmazta az opt-out formulát, melynek következtében részben vagy teljesen kimaradnak e rendelkezés hatálya alól.

A fent említettek ellenére a Lisszaboni Szerződés megteremti a lehetőséget az Unió reformjára és a hatékonyabb gazdasági és politikai együttműködésre. Ellenben nem szabad elfelejtenünk, hogy a Szerződés ratifikálása nem lesz könnyű folyamat egyes tagállamokban: például Hollandiában, Franciaországban és Nagy-Britanniában egy esetleges népszavazás könnyen leszavazhatná e megállapodást, ezért ezen országokban igyekeznek ezt az intézményt parlamenti megerősítéssel helyettesíteni, míg Szlovákiában belpolitikai csatározásoknak van kitéve. E kockázati tényezők miatt a Lisszaboni Szerződés teljes elfogadása kétséges. Jóváhagyó parlamenti intézkedések esetén 2009. január 1-jén léphetne életbe, mellyel a jelenlegi szabályozást egy hatékonyabb, rugalmasabb váltaná fel, melynek eredményeképpen az Unió versenyképesebbé és – összességében – föderálisabbá válna.

IV. Az Unió jövőképe

A jövőt illetően széles a skála az europesszimistáktól az eurooptimistákig. A legnagyobb problémának mégis azt tekinthetjük, hogy nincs egyetértés sem a múltat, sem a jövőt illetően. Ennek egyik oka, hogy hiába rendelkezünk egy legalább részben egységes európai múlttal, a különböző népeket a történelem folyamán eltérő kulturális, vallási, ideológiai és gazdasági hatások érték, melynek következtében a jelenről és a jövőről

alkotott felfogásuk eltérő (Várnagy 2007, 1187). Az Unió híveinek ezen eltérő nézőpontokat összeegyeztetve kellene egy új közös európai tudatot kialakítaniuk, mely az egységes Európa legnagyobb kihívása, s talán legnagyobb kockázati tényezője is egyben.

Prof. Dr. Trócsányi László alkotmánybíró is utal a feladat nehézségére: „Az egységes Európa nem nyomhatja el a sokszínűséget, de a sokszínűség sem érhet el olyan szintet, amely az egységet megbontja. A kettő egyensúlya és harmóniája a fontos!” (Népszabadság 2008. március 14., 6.)

A másik sarkalatos kérdés, mely kihat az Unió jövőjére a világgazdasági helyzet alakulása. A XXI. század első éveiben a globalizációs folyamatok tovább erősödtek, új feltörekvő országok jelentek meg a világgazdaság porondján, valamint a nemzetközi politikai viszonyokban is változások történtek. Mindez az Európai Unió szerepét, versenyhelyzetét bizonytalanabbá, sok tekintetben kedvezőtlenebbé tette (Simai 2007, 1130), nem beszélve a benne lezajló gazdaságot hátráltató körülményekről, például a népesség előregedése, illetve csökkenése (Kovács 2004, 708). E folyamatokra mind az Uniónak, mind a tagállamoknak reagálniuk kell. Az Unió az eddigiekben nem volt képes az új feltételekhez gyorsan alkalmazkodni. Ellenben megvan az az előnye, hogy tagállamainak politikai és gazdasági együttműködésével, majd 500 millió lakosával a világfolyamatok egyik vezető szereplője. E pozíció megtartásához, a hatékonyság növeléséhez elengedhetetlenül szükséges az egység fenntartása és továbbfejlesztése. A tagállamok gazdaságának további összefonódása hosszú távon nem kérdéses, sőt sokak szerint már létre is jött egy kvázi gazdasági föderalizáció (Mezei 2001, 244), mely ki fogja kényszeríteni a további politikai integrációt is. E folyamatnak hátránya, hogy a tagállamok elveszítenék külső és belső szuverenitásuk egy részét.

Hosszú távon véleményünk szerint elkerülhetetlen az integrációs folyamatok továbbvitele, és egy egységes gazdasági, politikai és kulturális tér kialakítása, mely biztosítaná az Unió egységes fellépését a világgazdasági és világpolitikai folyamatokban.

Az Európai Konventhez hasonlóan hiszünk abban, hogy az Uniónak küldetése van: az elmúlt 50 év során alapvető jelentősége volt abban, hogy a korábban háborúk sújtotta kontinensen létrejött a béke és a stabilitás térsége, megszilárdult a demokrácia, elismerik és érvényre juttatják a második és harmadik generációs emberi jogokat. E folyamat eredménye alternatívát kínál a jelenleg domináns amerikai világképhez képest, egy új társadalmi-gazdasági modellt: a PAX EUROPA-t. „Hiszen tisztában vagyunk vele, hogy Európa jelenti a közös jövőnket!” (Berlini Nyilatkozat a Római Szerződés aláírásának 50. évfordulója tiszteletére; Berlin, 2007. március 25.)

V. Mi is az Európai Unió?

Tanulmányunk végéhez közeledve megkíséreljük a címben adott kérdés megválaszolását. Vagyis: az Unió, amelyben élünk, föderáció vagy sem?

A kérdés az utóbbi évtizedekben igencsak próbára tette a politikusokat és a társadalomtudósokat. Sok egymástól eltérő válasz született: volt, aki „azonosíthatatlan

politikai tárgynak”, protoföderációnak, konföderális szövetkezésnek, kvázi államnak, államszövetségnek vagy éppen kondomíniumnak nevezte (Miszlivertz 2005, 110).

A fentiekben a szuverenitás kérdését már áttekintettük, és arra a megállapításra jutottunk, hogy megosztott szuverenitásról beszélhetünk. Beszélhetünk szuverenitásról, hiszen annak ellenére, hogy az Unió nem tekinthető államnak, még rendelkezik szuverenitással. Hiszen a megosztott szuverenitás végső soron az Unió sajátja, még ha az abból levezethető hatásköröket a tagállamok közösen is gyakorolják.

Itt jegyezzük meg, hogy ez a megfogalmazás a hagyományos értelemben vett állami szuverenitásról lemondani képtelen tagállamok nemzeti alkotmányjaiban a kettősség követelményének akar megfelelni: egyrészt a nemzeti szuverenitásra helyezi a hangsúlyt, másrészt korlátozza is azt az európai integrációban való részvétel miatt (Trócsányi 2008, 3).

A Herzog-féle föderáció fogalom elemeit tekintve az Unió egyértelműen konföderáció. Hatáskörét a tagállamok állapítják meg szerződésekben, nemzeti egységről nem beszélhetünk, azonban állandósult szervekről, az egység iránti törekvésről, illetve szuverenitásról (még ha az megosztott is) igen.

A Riker-féle fogalmat tekintve: az Unió esetében létezik a kétszintű kormányzat, bizonyos kérdésekben mindkét szint rendelkezik „a végső szó jogával”, és ennek garanciáit is megtalálhatjuk az alapító szerződésekben és azok módosításaiban. Vagyis ebben a tekintetben beszélhetünk föderációról. Azonban a szabályozás alkotmányi volta kétségbe vonható, mivel az Uniónak nincs alkotmánya, és ezen a Lisszaboni Szerződés sem változtat, hiszen az Unió alapszerződések módosításának hagyományos formájához tért vissza, így az Alkotmány, mint a jelenlegi szerződéseket felváltó, egységes szerkezetbe foglalt szerződés elvetését jelenti (Jelentés, 17). A szerződéses jelleggel viszont az Unió konföderalisztikus jellege domborodik ki.

Azt azonban hozzá kell tennünk, hogy az Unió a jelenlegi szerződések alapján – hasonlóan más politikai entitásokhoz – már rendelkezik „alkotmánnyal”, amely a Közösséget létrehozó szerződések alapján körvonalazható. Ezek egységesítése, egyszerűsítése azonban a föderalizmus kialakításának rögzös útján nagy előrelépést jelentett volna.

Ha visszatekintünk a Riker-féle föderációs skálára, akkor ezen az Unió is elhelyezhető: David McKay véleménye szerint a föderáció köztes típusáról, egy ún. „kvázi-föderációról” beszélhetünk (Körösenyi 2001, 151). Ezzel szemben Riker és Dahl, mivel tagadják az Unió állami voltát, föderális állam helyett föderális politikai rendszerként definiálják az Uniót (Körösenyi 2001, 153). Vagyis a szerzők nem tudnak adekvát választ adni kérdéseinkre.

Véleményünk szerint a gazdasági integráció már eléri azt a szintet, melyet már föderációnak mondhatunk. Ezzel szemben a politikai és társadalmi oldalról e folyamat még nem annyira előrehaladott, az államközi és a szövetségi szint között helyezkedik el. Vagyis arra a kérdésre, hogy mi is az Európai Unió, mi is csupán csak azt a nem túl szerencsés választ tudjuk adni, hogy egy föderalisztikus elemeket is tartalmazó konföderáció, vagyis államszövetség, amely fokozatosan alakul, és ez a változás legtöbb esetben, ha még kis mértékben is, a szövetségi államná válás irányába vezet.

A jelenlegi tendenciákból, vagyis a Lisszaboni Szerződésből is erre lehet következtetni, de mint tudjuk, egy egységes szövetségi állam kialakulásához hosszú út vezet (és nem biztos, hogy valamennyi jelenlegi tagország része lesz ennek). Azonban Paul Valéry szavait idézve nem kérdéses, hogy az integrációs folyamatot „csak abbahagyni lehet, befejezni soha” (Jelentés, 54).

Úgy legyen!

A szerzők az SZTE ÁJK joghallgatói.

Irodalom:

- Angyal Zoltán, Reformszerződés – vagy amit akartok?, In Európa Tükör, 2007/9, pp. 14–19.
- Blurman László, EU-jog – működésben, Bába Kiadó, Szeged, 2004.
- Égry Gábor, Alkotmány, „miniszerződés”, európai identitás, In Európa Tükör, 2007/9., pp. 3–13.
- Fekete Balázs, Adalékok az államkapcsolatok elméleti kérdéseihez.
- Gombár Csaba – Hankiss Elemér – Lengyel László – Várnai Györgyi (szerk.), A szuverenitás koncepciója, Korridor, Politikai Kutatások Központja, Budapest, 1996.
- Horváth Zoltán – Ódor Bálint, Az Európai Unió Alkotmánya, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005.
- Izikené Hedri Gabriella – Juhász Imre, Az Európai Unió reformszerződése, In Európai Tükör, 2007/10, pp. 142–154.
- Jean Bodin, Az államról, Gondolat, Budapest, 1983.
- Kovács László, Quo vadis, Európa? In Magyar Tudomány 2004/07, p. 708.
- Köröscsényi András, Demokráciadeficit, föderalizmus, szuverenitás, In Politikatudományi szemle, 2004. 3. szám, pp. 144–162.
- Mezei Géza, Helyreállított Európa, Osiris Kiadó, Budapest, 2001.
- Miszlivetz Ferenc, Az európai konstrukció, Savaria University Press, Szombathely, 2005.
- Simai Mihály, A világ és az EU a XXI. század göröngyös útjain, In Magyar Tudomány, 2007/09, p. 1130.
- Takács Péter (szerk.), Államelmélet I. – A modern állam elméletének előzményei és történeti alapvonalai, Szent István Társulat, Budapest, 2007.
- Takács Péter (szerk.), Államtan – Írások a XX. századi általános államtudomány köréből, Szent István Társulat, Budapest, 2003.
- Trócsányi László, Nemzeti szuverenitás és európai integráció, In Európai Tükör, 2008/3.
- Várnagy Réka, Európa jövőképe az alkotmány tükrében, In Magyar Tudomány, 2007/09, p. 1187.
- Az Európai Parlamenti Alkotmányügyi Bizottságának jelentése a Lisszaboni Szerződésről – http://europa.eu/lisbon_treaty/index_hu.htm – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/hu/oj/2006/ce321/ce32120061229hu00010331.pdf>

A tanulmány az ELSA Szeged Egyesület által kiírt „Disputa – győzz meg, ha tudsz! Szuverenitás – avagy föderáció vagy konföderáció felé tart az EU?” pályázatának nyertes munkája. A tanulmányt rövidítve adjuk közre